

INTERVJU

Katarina Marinčič*Literatura brez bralca je zame nesmiselna*

Katarina Marinčič je absolventka francoščine in angleščine na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 1989 se je z romanom *Tereza* uspešno uveljavila kot najmlajša slovenska romanopiska. Konec lanskega leta pa je pri založbi Wieser izšel že njen drugi roman *Rožni vrt*.

Literatura: Pogosto slišimo, da so Slovenci predvsem narod pesnikov in pesnic. Mnogi slovenski prozaisti so svojo literarno kariero začeli s pesniško knjižico. Tvoji prvenec pa je bil roman.

Marinčičeva: Moja ljubezen do pisanja romana izvira iz moje ljubezni do branja romana, medtem ko mi v bistvu poezija nikoli ni prav veliko povedala. Moji romani so torej v nekem smislu dejanje hvaležnosti. Kar se tiče dolžine, sem roman izbrala iz določene previdnosti. Novela po mojem mnenju zahteva veliko perfekcijo – ali je zanič ali pa mora biti zelo dodelana. V romanu imaš vendarle možnost, da na stoti strani popraviš, kar si na deseti pokvaril. Sicer pa sta pisanje proze in pisanje poezije zelo različni stvari. Pisati roman pomeni imeti nekaj talenta in zelo veliko discipline, značaja, tudi sreče, da imaš mir. Roman zahteva vztrajno sedenje.

Literatura: Če upoštevamo tvoja leta in to, da je pisanje romana dolgotrajen postopek, potem se upravičeno vprašamo, ali je Tereza začela nastajati že v tvoji zgodnji mladosti ali pa je izjemoma nastala zelo hitro?

Marinčičeva: Nastala je v enem letu, ki je bilo v celoti posvečeno Terezi, tako da sem pisala od jutra do večera. Kar se tiče let, pa se nisem nikoli počutila kot otrok ali kot začetnica in si tega ne štejem niti v korist niti v škodo. Po drugi strani se tudi zdaj, ko sem starejša, ne počutim nič manj kot otrok. Ne razumem, zakaj bi me to v življenju oviralo ali bi mi bilo v olajševalno okoliščino.

Literatura: Roman je na Slovenskem "ogrožena vrsta", pogosto slišimo, da je malo sodobnih slovenskih romanov. Pisatelj naj bi spodbujala tudi nagrada Kresnik, ki je pri nas glede na druge literarne nagrade precej visoka. Čeprav ti nisi potrebovala tovrstnih spodbud, je bila Tereza v ožjem izboru za najboljši roman leta 1991. To le še potrjuje precej pozitivne kritike, ki jih je bil roman deležen ob izidu. Ali si ob pisanju pomislila, da moraš pisati tako, da boš ugajala občinstvu ali kritikom?

Marinčičeva: Absolutno! Ne kritikom, občinstvu pa absolutno. Mislim, da mora tisti, ki piše roman, prozo, pa tudi poezijo, vendarle upoštevati, da ga nekdo bere. Literatura brez bralca je zame nesmiselna. Zanesljivo izvira pisanje tudi iz notranje potrebe. A če bi vedela, da me ne bo nihče bral, bi nehala pisati in bi se ukvarjala s čim drugim. Odnos med pisateljem in bralcem je zame vznemirljiv in spodbujajoč. Večkrat se spomnim, kako je brala moja stara mama, pa tudi kako sem sama prebirala prve romane, in se zavedam, da je bralec največja literarna nagrada. Če si predstavljáš, da boš nekoč napisal knjigo, v katero se bo nekdo popolnoma poglobil, da boš ustvaril junaka, kot je Nataša Rostova iz romana *Vojna in mir* ali pa David Copperfield, junaka, s katerim se bo bralec povsem poistovetil – je to največja spodbuda za pisanje. Ne domišljam si, da sem kaj takega že dosegla, ampak upam, da nekoč bom,

in upanje me žene k pisanju.

Literatura: Verjetno so prav zaradi tvoje posebne, bralčeve perspektive pri pisanju tvoji romani izjemno berljivi. Ali je težnja po razumljivosti in izpovednosti širokemu bralnemu občestvu narekovala svet tvojih romanov, ki je meščansko zatohel, -ujet v družinske kronike brez velikih, zgodovinskih, usodnih dejanj in trenutkov, skratka, ki je zgodba, kot jo piše življenje?

Marinčičeva: Ta svet sem si izbrala zato, ker si domišljam, da ga vsaj do neke mere poznam, saj ga lahko opazujem. Mislim, da je treba pisati o tistem, kar lahko začutiš. S svojimi junaki iz *Tereze* se lahko poistovetim ne glede na časovno oddaljenost. Iz lastne izkušnje pa vem, da me pri pisatelju najbolj očara, če ob branju nenadoma odkrijem: "Poglej, to je pa v resnici tako!" Gre za stvar, ki jo vsak dan opazuješ, nekdo pa jo izrazi, pove. V tem je bil zame recimo čar Prousta, ki mi je včasih prav posebno veliko pomenil. Tudi pri sebi najbolj cenim, če mi uspe opisati neko stvar, kakor jo vidim. Vendar ne gre za realističen opis obleke, hiše ali "družbene realnosti", temveč za občutek, da sem zadela čustvo ali razpoloženje.

Literatura: To pa je v tvojih romanih čustvo ali razpoloženje, kot ga beleži psihologija vsakdanjega in ne izjemnega človeka. Ali zato v njih ni velikih junakov, Besed, Dejanj?

Marinčičeva: Sama sem precej vase zaprta in to mi pomaga pri tem, da lahko v družbi ali na vlaku ljudi predvsem opazujem. Sebe vidim v vlogi opazovalca, ki gleda, posluša in zapiše. Moram pa priznati, da za velike teme morda tudi malo premalo vem. Človek se velikokrat izogne stvarjem, ki jih ne pozna dovolj, da bi se o njih lahko na široko razpisal. Tako je intima v *Terezi* deloma posledica tega, da mene ta vprašanja bolj zanimajo, deloma pa zavesti, da o tem še največ vem.

Literatura: Konec prejšnjega leta je izšel tvoj drugi roman *Rožni vrt in tudi v njem - tako kot v Terezi - ni prevpraševanj o transcendenci, bojih tisočerih resnic, razcefranem novoveškem subjektu, statusu avtorja, ni poigravanj na temo fikcija-realnost... Če si trdila, da te nekatere teme ne zanimajo ali da jih ne poznaš, si ta vprašanja osebno vendarle zastavljaš?*

Marinčičeva: Ko sem govorila o tem, česar ne poznam, sem mislila na povsem realne, zgodovinske podatke. O tem, kar ti omenjaš, pa se verjetno sprašuje vsak med nami. Upam, da so ta vprašanja implicitno prikazana v samih opisih. Mislim, da ni treba ob opisovanju čustev na koncu dodati še sentenco. Tudi pri svojih lastnih dejanjih je običajno ne pripišemo. Kot bralcu mi čudovit opis pove več kot kvazifilozofsko spraševanje. Pri Tolstoju, ki je moj najljubši avtor, en sam dialog pove ne tisočkrat, pač pa desetstisočkrat več kot strani, v katere je vložil svojo "modrost".

Literatura: Tolstojevi junaki še imajo močno vest, ki jih žene v izjemna dejanja. Tvoji liki, še posebej v *Rožnem vrtu*, nimajo več niti vesti, napolnjujejo jih le še drobne želje, apatija, dejanja kar tako, ker je pač treba živeti. Ali je takšna podoba našega sveta in junakov našega časa?

Marinčičeva: Moj namen je bil ravno pokazati, da se v običajnih ljudeh in

dogodkih skrivajo zelo globoke stvari. V *Rožnem vrtu* sem hotela ob primeru skvarjenega zakonskega življenja, ki se iz nič konča v nič, razkriti, da se znotraj tega zakona ali psihe junakinje, kot je Valerija, ki si mora življenje graditi z romani, skriva seme tega, kar se v velikem romanu ali veliki ljubezenski zgodbi razvije. Zelo me zanima odnos ženske do romana in sposobnost povsem običajnega človeka, da si v svoji duši izoblikuje večjo stvarnost, kot jo ima navzven, ustvari večji čustveni naboj.

Literatura: *Ali teh navadnih ljudi včasih s svojimi duhovitimi opombami, ki si si jih še posebej privoščila v Rožnem vrtu in s katerimi ubežiš tipično slovenski melanholiji, vendarle ne poskušaš rahlo karikirati?*

Marinčičeva: Poznam precej duhovitih Slovencev in mislim, da je slovenska melanholija bolj kliše, na katerega smo se navadili. Včasih celo ne vem, ali mi je moja ironična distanca pravzaprav všeč, vsekakor pa izvira iz tega, da sem osebno zelo miren in zadovoljen človek in si zato lahko privoščim neke vrste angleško humornost. Sicer pa me je nekoč oče opozoril, da dajem včasih ironični poudarek na napačnem mestu.

Literatura: *S svojim pisanjem ne razkrivaš tipično slovenskega značaja in naših tem, ampak bolj univerzalne, človeške?*

Marinčičeva: Tipično slovenski je, kolikor pišem o stvareh, ki jih tukaj vidim. Moram priznati, da sem neke vrste patriot. V poletnih počitnicah precej potujem, a nikjer ne najdem tistega navdiha, ki ga odkrijem doma. Vendarle so nekatere teme popolnoma univerzalne. Spoznanje, da smo v določenem smislu povsem posebni, v določenem pa povsem univerzalni, mnogim Slovincem manjka.

Literatura: *Takšna univerzalna tema je ljubezen, ki jo v raznih različicah, od hrepenenja, seksualne želje do zakonske krize, razkrivaš tako v Terezi kot v Rožnem vrtu. Ali tvoje literarne obdelave le niso zmeraj samo zapis opazovalca, ampak se v njih skriva določena mera empirije?*

Marinčičeva: Svojega osebnega življenja ali življenja svoje družine razen v majhnih detajlih ne mešam v pisanje; to se mi za to vrsto literature, ki jo pišem, zdi edino pravilno. Ne opisujem doživetega, ampak videno. Če opisuješ svoje izkušnje, se nujno vmeša pravdarstvo, prikazovanje krivic, ki so se ti zgodile, kar lahko za bralca hitro postane naporno.

Literatura: *Omenili sva oba tvoja romana, in ker se zaradi števila in vsebine primerjava med njima kar ponuja, moram priznati, da se mi zdi Tereza bolj dovršena...*

Marinčičeva: Ne vem. Mogoče.

Literatura: *V njej si umetelno spleta tri prologe in en epilog, monopol oblike pisemskega romana pa si, kadar zmanjka ljudi, ki bi si lahko dopisovali, domiselno razbila z zapiski izpod peresa tretjeosebne pripovedovalca. Za bralca je Tereza morda bolj privlačna tudi zato, ker si zgodbo postavila v meščanski salon s preloma stoletja, ki, ko si iz njega izpihala prah, kljub časovnemu odmiku učinkuje sveže, domače, tako naše...*

Marinčičeva: Ko sem svoj prvi roman ponujala raznim založbam, mi je neki

urednik rekel: "Piši raje o sodobnem, na primer svojem študentskem življenju!" Pa je očitno za bralca bolj privlačno to, kar se dogaja v preteklosti, in je morda bidermajer celo nekakšna moda. *Tereza* izvira iz navdiha, iz starih fotografij in drobcev družinskih zgodb. *Rožni vrt* pa je plod razmisleka in z njim sem poskušala – vprašanje seveda, kako uspešno – sebi in drugim pokazati, da je tudi s tem, kar se dogaja danes, s tekstom, ki je povsem sodoben, mogoče povedati bolj ali manj iste stvari. Zame je *Rožni vrt*, morda ne ponovitev, gotovo pa variacija *Tereze*. V obeh se podobno prepletata vaško in mestno okolje, zvrstijo se podobne situacije, družinski problemi... Vprašanje je, kateri od romanov bo veljal za boljšega čez petdeset let.

Literatura: *Omenjala si svoje prve izkušnje z založniki. Kako si se znašla v tem popotovanju z rokopisom od vrat do vrat, o katerem danes pogosto tarnajo neuveljavljeni literati?*

Marinčičeva: Pravzaprav sem se tega početja lotila po pošti in s pomočjo telefonskega imenika. Rokopis sem poslala v več založb. Nekatere mi sploh niso odgovorile, druge so me prijazno sprejele, prvi pa me je vzel pod streho moj sedanji založnik, gospod Wieser. Ne morem trditi, da mi je iskanje povzročalo veliko trpljenja ali da me založniki niso razumeli. Najbolj človeka – iz povsem bontonskih razlogov – razjezi, če mu sploh ne odgovorijo. Pošlješ več kot kilogram težek rokopis in nanj ni odgovora.

Literatura: *Pri Wieserju je izšel tudi tvoj drugi roman. Gospod Wieser zelo uspešno izdaja tako prvence mladih ustvarjalcev kot izjemna dela uveljavljenih sodobnih slovenskih pesnikov in pisateljev (v mislih imam Jesiha in Jančarja). Kako to, da mu v teh težkih časih za slovensko knjigo njegovo založništvo tako uspeva?*

Marinčičeva: Mene pravzaprav ni odkril gospod Wieser osebno, pač pa Lado Kralj, medtem ko je moj drugi roman vzel v zaščito Milan Jesih. Težko razpravljam o Wieserjevem programu, mislim pa, da je pomemben osebni odnos do tega, kar izdaja. Ne obljublja, da bo knjiga izšla čez pet let, pač pa čez pol leta. Zanj mlad avtor ni nekdo, ki lahko še počaka.

Literatura: *Z Jančarjem-te ne veže le skupni založnik, pač pa je Tomo Virk v svoji knjižici o mladi slovenski prozi tvoje pisanje uvrstil prav v tisto tradicijo, ki jo predstavljajo Jančarjevi romani ali Lainščkova Raza. Je na osnovi te trditve moč upravičeno govoriti tudi o vplivih omenjenih ustvarjalcev na tvojo literaturo?*

Marinčičeva: Odkrito moram povedati, da o vplivih kateregakoli slovenskega pisatelja težko govorim, ker moram v svojo sramoto priznati, da sodobno slovensko literaturo precej slabo poznam.

Literatura: *Ali so potemtakem literarni vplivi na tvoje ustvarjanje povezani s tvojim študijem francoščine in angleščine in zato temeljitejšim poznavanjem francoske in angleške literature?*

Marinčičeva: Delno že, čeprav so name avtorji vplivali veliko prej. Zdaj berem literaturo že z določeno distanco, ne pustim se oblikovati. Najbolj vpliva na bodočega pisatelja tisto, kar prebere pri desetih, dvanajstih letih. Takrat se ti odpre nekaj, česar

kot otrok še ne moreš osebno doživeti in zato doživljaš prek knjig. Največji vpliv name so gotovo imeli veliki romanopisci, ki sem jih takrat požirala, Thomas Mann, Tolstoj, Dickens... Z branjem zanesljivo spoznaš mnogo stvari, ki jih drugače ne bi vedel. Nikakor pa se nočem uvrščati v kake literarne smeri; to se ti tako in tako zgodi kasneje, če preživiš.

Literatura: *Torej danes, ko je sicer že nekoliko v zatonu, a še vedno aktualen postmodernizem, se ti kljub nekaterim tipičnim poigravanjem, kot so vpeljava pisemske forme v Terezi, avtorske opazke v Rožnem vrtu..., vendarle ne prištevaš k mladi literarni generaciji, ki je postmodernizem pri nas naselila?*

Marinčičeva: Nedvomno sem pripadnik mlade generacije, ki ima v smislu svobode, ne v materialnem smislu, več možnosti, kot so jih imeli naši starši. Od mnogih "generacij" iz preteklosti pa je vendarle ostalo pisateljev za kakih pet knjižnih polic. Nasploh mislim, da mora umetnost zmeraj biti nekaj povsem individualnega in povsem svobodnega. Seveda ne v tem smislu, da se v svoji svobodi ne potrudiš toliko, da bi stvar do konca izdelal, temveč v tem, da si ne pustiš vsiliti določene oblike. Do oblike moraš priti spontano, a ko jo izbereš, jo moraš izdelati. Tako mi je prišla pisemska oblika mimogrede na misel, a potem sem jo izpeljala do konca. Forma seveda ni prvo, a vendarle mora biti učinkovita tudi forma. Kdor se sam uvršča v literarne smeri, se morda v želji, da bi bil razpoznaven, zaščiten. Mislim, da moraš biti dovolj močan, da znaš stvari izpeljati sam.

Literatura: *Potrčila si, da moraš formo izpeljati do konca, in to potrjujeta tudi tvoja romana, ki sta neke vrste zanimiva sinteza kratkih zgodb v daljši prozi. Ali potemtakem zaradi zapletene strukture kompozicijo romana predčasno skiciraš in to ni avantura, ki se naključno uspešno konča?*

Marinčičeva: Roman začnem pisati s prvo stranjo in sem toliko disciplinirana, da ga pišem vsak dan. Kljub temu zapisanega ne dodelam do konca. Moje početje se po približno pol leta konča s kupom papirja, ki ga moram še enkrat obdelati. Nikakor si ne določim že vnaprej, da se mora v petem poglavju to in to zgoditi. Tega se bom morala mogoče navaditi, če bom hotela napisati kaj drugačnega ali obsežnejšega.

Literatura: *Ali obdelava tega "kupa papirja" poteka predvsem na jezikovni ravni, ki jo v tvojih romanih - odlikuje jih tekoč, a sočen, duhovit in svež literarni jezik - verjetno sooblikujeta tudi tvoj študij jezikov in prevajalska praksa?*

Marinčičeva: Verjetno res, čeprav me včasih celo ovira. Zgodilo se mi je, da sem se zaradi prebiranja literature v tujih jezikih zalotila, kako mi manjka slovenski besedni zaklad. Do zdaj sem že kar precej prevajala in moram reči, da je to povsem drugačno opravilo od pisanja, bolj je podobno jezikovni igri, odkrivanju, kako drugi izrazijo neko stvar. Pri pisanju knjige pa je jezik vendarle v drugem planu.

Literatura: *Torej stavkov ne "likaš" in "udarjaš po ta zadnji", kot je svoj postopek pisanja opisal Andrej Morovič, ki med mladimi prozaisti velja za odličnega stilista?*

Marinčičeva: Ne verjamem, da je treba stavek piliti toliko časa, da je popoln. Zelo me moti le to, da pri sebi najdem grobo stilistično napako. Dostojevski je denimo

jezikovno precej grozen pisatelj, ampak na to ob branju pozabiš. Jezik je vendarle samo sredstvo. Nisem ljubitelj izbrušene proze, če ta ničesar ne pove.

Literatura: Potemtakem imaš posluš za jezik, ki korenini v tvoji pisateljski družini?

Marinčičeva: Verjetno je določen talent za jezik prirojen, je pa tudi rezultat branja in tega, da poslušša doma kolikor toliko kultivirano govorico.

Literatura: Ali je tvoja družina prvi in tudi kritični bralec tvojih romanov?

Marinčičeva: Prvi bralec mojih romanov je moj mož Marko. Potem sledi vsa ožja in širša družina. Toda nikoli ne dajem iz rok desetih strani ali enega poglavja, zmeraj samo cel, dokončan roman. Njihove kritike upoštevam, kadar me opozorijo na kakega kozla v slovnici ali podatku, sicer pa upoštevam predvsem pozitivne spodbude. Tako mi je tašča dejala, da ji je všeč, ker opisujem toliko detajlov: v drugem romanu poskušam ustreči svojemu bralcu na ta način. Če pa bi mi nekdo dejal, naj pišem povsem drugače, bi verjetno užaljeno odšla. Kritika je torej lahko delno v pomoč, ne more pa te spremeniti.

Literatura: Pot, ki si jo, ne samo jezikovno, temveč predvsem fabulativno prehodila od Tereze do Rožnega vrta, ni vijugasta in nima veliko stranpoti. Nekakšna zaščitna znamka tvojega romanesknega sveta so ljudje, ki jih opazujemo na avtobusni postaji, srečamo v trgovini ali službi. Se ti zdi, da ti ta svet ponuja še mnoge izrazne možnosti?

Marinčičeva: Ko začnem pisati roman, moram najprej videti dve ali tri osebe in skupaj z njimi se vržem v avanturo. Predvsem si ne zastavljam nalog kot na primer: "Zdaj bom napisala roman o meščanstvu!" Moj naslednji roman, ki ga že vidim pred seboj, bo, hvala bogu, zelo drugačen. Tisto, kar mene navdihuje, se ne bo nikakor spremenilo, a vendarle tretje variacije na Terezo ne bo.

Spraševala je Ignacija Fridl